

Sava Savanović, reclam turístic

A finals del passat novembre la premsa internacional va publicar la notícia¹ que les autoritats locals de Zarožje, un poblet d'uns 1.000 habitants de la municipalitat de Bajina Bašta, a l'oest de Sèrbia, havien advertit la població que es previngués contra els possibles atacats de Sava Savanović², un vampir del segle XVIII. La causa d'aquesta advertència seria l'enfonsament fa uns mesos del molí dels Jagodići situat a la riba del Rogačica, cau del revingut segons la tradició.

El diari britànic *The Sun* recollia les paraules de Miodrag Vujetić, membre del consell municipal de la població: «la gent està preocupada, tothom coneix la llegenda d'aquest vampir i pensen que està cercant una nova llar i possiblement altres víctimes. Estem tots espantats» (Morrison 2012). Vujetić argumentava que les bromes i especulacions estaven molt bé per a la gent que no vivia a la zona i que se'n podia riure de les seves pors, però que ningú a la regió dubtava que els vampirs existien. Vujetić confirmava que «el consell municipal havia recomanat als pobletans posar alls a les portes i finestres per protegir-se del vampir, atès que és ben conegut que no poden suportar-ne la seva olor» a més d'afegir que «els hem recordat que posin una creu beneïda a cada habitació de la casa» (Morrison 2012). Un dies després Miodrag afegia que «cinc persones havien mort feia poc a la nostra petita comunitat, una d'elles es va penjar», per acabar dient que «això no havia estat un accident» (Stojanovic 2012).

La tradició diu que Sava Savanović vivia en aquest molí on matava

Portada: Recreació de David Digbeau del molí dels Jagodići a Zarožje.

els camperols que anaven a moldre el gra. Ara, sense un lloc on romandre, el vampir estaria buscant un nou indret per establir-se, fet que justificaria les mesures de protecció recomanades a la població. L'alarma s'hauria disparat com a conseqüència que algunes persones haurien sentit sorolls estranys al bosc.

Turisme

Ara bé, sembla que les coses no són exactament així. Tot i que la creença en els vampirs com a revinguts més o menys corporis encara roman viva a Sèrbia (Ardanuy 2004; 2009), l'advertència municipal respon més aviat a un intent d'aconseguir publicitat de cara a atreure turisme. Hi ha diversos indicis que així ho indiquen.

D'una banda el molí, tot i que deteriorat, segueix tenint part de les parets en peu segons les fotografies capturades recentment i es troba en un estat mot deteriorat, però no gaire diferent que l'agost de 2011, quan l'investigador Jordi Ardanuy va visitar l'indret (Ardanuy 2012b). Fins i tot sembla que es prepara la seva reconstrucció a la primavera (MEP 2012).

Un segon motiu per no prendre's seriosament l'advertència és la imatge gràfica que projecten del vampir i que es troba en un cartell a Zarožje: un camperol serbi amb un somriure gens aterrador revelant dos incisius no gaire afilats³. Segons Milka Prokić, una mestressa de 55 anys de Zarožje «la història Sava Savanović és una llegenda, però antany van passar coses estranyes», segons recollia Dusan Stojanovic, de l'agència Associated Press. Prokić afegeix que «hem heretat aquesta llegenda dels nostres ancestres i l'hem mantingut viva per a les joves generacions» (Stojanovic 2012).

Mico Matić, de 65 anys, i amb casa a prop del molí comentava que «hom sempre ha de mantenir la calma, és important no espantar-lo, ni tampoc burlar-se d'ell». I afegia amb un somriure que «es tracta només d'un veí, cal fer el millor per mantenir-se en termes amigables amb ell» (Stojanovic 2012).

El propi Miodrag Vujetić, del consell municipal admetia que «el que és cert sobre Sava és que hem d'utilitzar la llegenda per promoure el turisme». Doncs «si els romanesos poden treure profit de la llegenda

de Dràcula amb els turistes, per què no hauríem de fer el mateix amb Sava?» (Stojanovic 2012).

De fet el dret d'exploració comercial del vampir ja es van convertir en notícia (Garcés 2010). L'abril de 2010 algunes agències d'informació van distribuir la notícia que a l'aldea de Zarožje havia començat una batalla legal contra la veïna Valjevo, ciutat d'uns 60.000 habitants. La disputa havia començat quan la darrera havia utilitzat la imatge del vampir com a reclam publicitari en una fira de turisme. L'aldea de Zarožje considerava que els havien robat una llegenda pròpia. Branko Stevanović, director del Centre Turístic de Bajina Bašta, municipalitat a què pertany la població, va declarar que «els habitants de Zarožje protesten i no entregaran al seu vampir» (Garcés 2010).

Per la seva banda, la ciutat de Valjevo al·legava que la història del

Recreació de Sava Savanović en un cartell informatiu a Zarožje -a dalt- i en un anunci de la cervesa de Valjevo (esquerra).

vampir està vinculada també a la seva. Sava Savanović es movia per les muntanyes de la zona. A més, va ser a Grada, a prop de Valjevo, on va nàixer Milovan Glišić, responsable d'haver immortalitzat el vampir amb un seu relat *Noranta anys després*, de manera que tots els habitants de la ciutat han crescut coneixent els recorreguts del vampir com una cosa pròpia.

La idea d'usar la imatge del vampir com a figura per promocionar el turisme de la regió va partir de Vladimir Krivosejev, de l'associació turística «Valjevo per a vosaltres», qui afirmava que havia sentit moltes històries sobre Sava Savanović a ciutadans de Valjevo i la contornada. En unes declaracions a l'agència EFE acusava els paisans de l'aldea de Zarožje de voler usar aquesta controvèrsia com una manera de promocionar-se ells mateixos quan es van adonar de l'èxit que va tenir la idea d'utilitzar el vampir com a imatge de l'oferta turística de Valjevo (Garcés 2010).

El Molí

Sava Savanović va viure en el segle XVIII. En vida treballava en un molí d'aigua situat en el rierol de Rogačica. Després de la seva mort, hauria retornat en forma de vampir, rondant pels llocs que va freqüentar en vida i causant estralls entre els llauradors que s'apropaven al molí per moldre el gra.

El molí és propietat des de fa diverses dècades de la família Jagodići, de la qual pren nom l'edifici actualment: Jagodića vodenica (el molí dels Jagodići). El molí va deixar de funcionar als anys 50, quan el propietari era Miloš Jagodić, avi de Radoslav Jagodić. En una entrevista l'any 2008 declarava: «No tinc por de Sava Savanović. No hi ha vampirs aquí». I continuava: «La llegenda de Sava Savanović fa temps que existeix a la nostra terra i alguns narraven històries, especialment antigament, quan es creia en els vampirs. Jo he pernoctat en aquest molí unes cinquanta vegades almenys i mai no m'ha passat res» (Pejović 2008).

Radoslav tenia la seva pròpia teoria sobre com va prosperar aquesta llegenda: «Va ser per aquestes contrades on els bandits es dedicaven a robar i a coses pitjors. Recordo que quan jo era nen no passaven

dues o tres setmanes sense que aparegués algú amb el coll retorçat...» (Pejović 2008). Segons Radoslav els bandits feien córrer que hi havia vampirs per propalar la por i evitar que es pensés en ells com a causants dels crims que es cometien en la regió.

Literatura i cinema

El personatge de Sava Savanović es va fer popular a l'antiga Iugoslàvia gràcies a l'escriptor Милован Глишић (Milovan Glišić, 1847-1908), una de les figures principals del moviment del realisme serbi. Glišić es va inspirar en les històries que narraven els llauradors sobre el vampir per escriure el 1880 el seu conte *После деведесет година* (Noranta anys després). El relat de Glišić serviria de base per a la pel·lícula *Leptirica* (Лептирица, arna o dona papallona), una producció de la televisió iugoslava emesa el 15 d'abril de 1973 amb guió i direcció de Дјорђе Кадијевић (Djordje Kadijevic).

Forma part també de la llegenda que el film va tenir un enorme impacte perquè va ser emesa en un horari de gran audiència, en un país on no eren gaire normals aquests tipus de films⁴. Fins i tot s'arriba a explicar que un espectador va morir de por veient la pel·lícula a Skopje, l'actual capital de Macedònia (Garcés 2010).

Savanović apareix també de forma fugaç en l'obra *Страх и његов слуга* (*La Por i el seu criat*) de l'autora de Belgrad Мирјана Новаковић (Mirjana Novaković, nascuda el 1966), novel·la traduïda al francès i a l'anglès.

Jaume Albiol

A l'esquerra, el molí l'any 2010. A la pàgina anterior, dues imatges actuals. Fotos procedents d'agències.

Notes

¹ La primera notícia de la qual tenim constància es va publicar a *The Sun* el 23 de novembre (Ardanuy 2012a).

² En ciríl·lic, Сава Савановић.

³ Aquesta imatge sembla que també apareix de vegades en la propaganda de la marca de cerveses Ваљеовско (Valjevsko).

⁴ *Leptirica* formava part d'una sèrie de quatre pel·lícules per a la televisió de Iugoslàvia amb temàtica d'horror. Les altres eren *Devicanska svirka*, *Sticenik* i *Zakletva*, totes de Djordje Kadijevic. Kadijevic era un enamorat del cinema de terror i de fet la seva pel·lícula *Darovi moje rodjake Marije* de l'any 1969 va ser la primera producció totalment iugoslava que s'aproximés al gènere (Riviera 2012).

Referències

- Jordi Ardanuy (2004). «Sobre la supervivència del vampirisme a Sèrbia». *L'Upir* 1 (setembre), p. 1-4.
- Jordi Ardanuy (2009). «Un nou cas de vampir a Sèrbia». *L'Upir* 22 (desembre), p. 61 - 65.
- Jordi Ardanuy (2012a). «S'enfonsa el molí de Sava Savanović». *Vampirs* [llista de distribució] (2 de desembre). <<http://fr.groups.yahoo.com/group/vampirs/message/397>>.
- Jordi Ardanuy (2012b). «Sobre l'ensorrament del molí de Sava Savanović». *Vampirs* [llista de distribució] (4 de desembre). <<http://fr.groups.yahoo.com/group/vampirs/message/398>>.
- [Joan Garcés] (2010). «Sava Savanović». *Vampirisme* (6 de juny) <<http://vampirisme.blogspot.com/2010/06/sava-savanovic.html>>. Consulta 14 de desembre.
- MEP. «Serbia revive la leyenda de un vampiro». *Mundo Esotérico y paranormal* <<http://www.mundoesotericoparanormal.com/serbia-revive-la-leyenda-de-un-vampiro>>. Consulta 14 de desembre de 2012.
- Karen Morrison (2012). «Vampire on the loose, Serbs are warned». *The Sun*
- Branko Pejović (2008). «Sava Savanović još čeka da postane brend». *Политика Online* (30 d'octubre). Disponible a: <<http://www.politika.rs/rubrike/Srbija/Sava-Savanovic-josh-cheka-da-postane-brend.lt.html>>. Consulta 14 de desembre de 2012.
- J. Luis Riviera (2012). «Leptirica (1973)». *El cine es sueño* (22 de novembre). Disponible a: <<http://elcineessueno.blogspot.com.es/2012/11/leptirica-1973.html>>. Consulta 14 de desembre de 2012.
- Dusan Stojanovic (2012). «Vampire on the loose in Serbia?». *Associated Press* (1 de desembre).